

Utblick från Asiens glasveranda

Den säkerhetspolitiska debatten är motsägelsefull, skriver generalmajor Per-Hjalmar Bauer i denna artikel. Han reder upp begreppen utifrån ett för Sverige viktigt faktum, nämligen att vårt försvar är och uppfattas som fredsbevarande. Han diskuterar vad verklig fred innebär och pekar på paradoxen, att försvaret av vår demokrati ytterst gör det möjligt för några att vägra bära vapen. Fredsvilja och försvarsvilja är till sist detsamma, skriver han.

Dagens säkerhetspolitiska debatt visar en del motsägelsefulla drag. Icke-våldsparoller paras med appeller till våldet. Vapenvägrare propagerar för vapenhjälp åt välsinnad gerilla och fredsrörelser ger näring åt krigsromantiken. Hjälteglorian, en tid förbehållen fotbollsstjärnor och knytnävskämpar, har fått sin renässans också som dekoration åt bemärkta krigsmän; ett exemplar har fästs över den stupade gerillakrigaren Che Guevara, vorden symbol för dem som med våld vill förbättra världen. Visioner av ett nytt och bättre världssamhälle tecknas jämsides med erinringar om Wiederkehr des ewig Gleichen.

Det följande är reflexioner som några i debatter vanliga inadvertenser gett upphov till — möjligen till någon ledning för dem som känner behov av att orientera sig i labyrinten av argument. Det må inledningsvis erinras om att många av dessa främst är riktade mot vår nuvarande samhällsordning; i försvarsdebatten utgör de irrationella element. Motsägelserna ligger emellertid inte alltid i öppen dag. De påverkar därför den mera positivt inriktade debatt som blott siktar mot en objektiv omprövning av vår försvarsfilosofi, och ger samtidigt näring åt latent misstro och ovilja mot försvaret — mot "generalernas instrument för utövande av förtryck". De bör främst av den anledningen observeras.

I debatten görs ej sällan åtskillnad mellan "positiv" och "negativ" fred. Det

fredstillstånd vilket vi i dag upplever är laddat med konflikter. Först när dessa blivit undanröjda kan vi tala om freden som någonting positivt, sägs det. Naturligtvis ligger det en hel del av sanning i ett sådant påstående. De opponenter som följer denna linje ser emellertid en smula ensidigt på konfliktproblematiken. De erkänner inga andra krigsorsaker än dem som bottnar i motsättningen mellan rika och fattiga, mellan i-länder och u-länder. De blundar med andra ord för de säkerhetspolitiska realiteterna, främst de mera näralliggande risker för en väpnad urladdning i "vår" del av världen, som bl a följer av att det i dag står bortåt fem miljoner välrustade soldater i Europa, och för de konflikter som fört samman dessa styrkor på en så relativt begränsad yta — på denna "Asiens glasveranda", som Lars Gyllensten har kallat vår lilla (dock ej helt betydelselösa) världsdel.

Trots mycket tal om vikten av fredsforskning har de som vill ha bort vårt militära försvar inte heller uthållighet nog att avvakta resultaten av denna förvisso väsentliga verksamhet. Ville de lyssna till en erkänd fredsforskare som Johan Galtung, skulle de få höra att ännu ingenting framkommit som kan ge stöd åt ett antagande att en isolerad avrustning i vårt land skulle kunna annat än skapa ökade konfliktrisker.

Det fredsbevarande försvaret

Det är väl känt, att man i ansvariga politiska kretsar i Sovjetunionen betrak-

tar det svenska försvaret som en stabiliserande faktor i norra Europa, ett väsentligt bidrag till fredens bevarande. Det är svårt att ur sådana uttalanden utläsa någonting annat än ett rent konstaterande av ett faktiskt förhållande. En begränsning av våra försvarsanstalter skulle med andra ord medföra ökad osäkerhet i första hand i Skandinavien. På rysk sida kan man befara, att Nato som en följd därav skulle finna det nödvändigt att stärka sina positioner i Norge—Danmark. Sovjet skulle då kunna tvingas att med återopande av biståndsavtalet med Finland förstärka det finska försvaret med ryska stridskrafter. Kontaktytan mellan Nato- och Warszawapakternas länder skulle därmed komma att förstöras och konflikthotet ökas.

Detta konstaterande av att olösta konflikter finns i vår nära omgivning innebär självfallet inte att vi kan blunda för u-landsproblematiken. Befolkningsexplosionen och den tilltagande världssvälten skapar ett hot mot hela världen som varje nation måste medverka till att undanröja. Men vi skulle illa tjäna världsfredens sak om vi lämnade vårt bidrag till en konfliktlösning i andra delar av världen på sådant sätt att vi samtidigt äventyrade säkerheten i Europa. Detta skulle direkt kunna försvåra en lösning av världsproblemen.

I detta sammanhang vill jag peka på en annan motsägelse i dagens debatt. Bland våra världsförbättrare möter vi ett icke obetydligt antal katastrofteore-

tiker. Samtidigt som de ivrigt utbreder sig om nödvändigheten att vidta åtgärder för förbättringar på samhällslivets olika områden och speciellt på försvarets uttalar de som sin övertygelse att vi går mot en säker och snar undergång. Miljöförstöringen och den tilltagande världssvälten leder till en oundviklig katastrof; världens arsenal av kärnvapen måste komma att leda till en urladdning, liktydig med undergång osv.

Hotet om katastrof kan inte förnekas. Varningar är sannerligen befogade. Men om världens snara undergång vore *oundviklig* borde det anses bra meningslöst att diskutera långsiktsplaner för världssamhällets omdaning. Vi som kanske ännu behärskas av någon ringa optimism kan väl hämta uppbyggelse ur det förhållandet att vi trots allt på sina håll i världen kan iaktta framsteg, tydande på att problemen inte är olösliga. Japan tycks ha kommit tillrätta med sitt befolkningsproblem och diskuterar to m en försiktig ökning av nativitetstalen för att fylla behovet av arbetskraft (kanske ur världssynvinkel sett en smula ansvarslöst — men det är en annan fråga!). Och vad mera är, även Kina tycks ha kommit lösningen på spåren. Det vore ju också underligt om tekniker som kan landsätta människor på månen inte också skulle kunna åstadkomma några små förbättringar på jordklotet. Earth Resources program ger vissa löften. Kunde nedrustarna i Genève nå resultat skulle vi kanske få råd. Vad till sist hotet från massförstörelsevapen be-

träffar kan vi kanske våga hoppas att förnuftet eller självbevarelsedriften skall verka återhållande.

Vad är fred?

Låt oss återgå till tolkningen av fredsbegreppet. Naturligtvis är det generellt riktigt att när vi talar om detta är det inte vilken fred som helst vi kan ha i sikte. Vi vill i vårt land med detta ord förbinda tanken på bibehållen möjlighet för vårt folk att själv bestämma hur vårt samhälle skall utformas. Vi vill kunna stå emot hot eller påtryckningar från andra makter.

Framför allt är bevarandet av fred inte liktydigt med att rädda livet, så som många av dem vilka tagit till orda efter ockupationen av Tjeckoslovakien har ansett. När dessa rekommenderat ett renodlat icke-våldsförsvaret som ersättning för vårt nuvarande totalförsvaret (där "icke-våld" blott ingår som en av komponenterna vid sidan av den militära) och de tillfrågats vad Tjeckoslovakien vunnit med sin säregna metod att möta en invasion, har ofta svarats att befolkningen räddade i alla fall livet. Ja, de flesta gjorde ju det. Men om nu detta att rädda livet åt befolkningen skulle vara säkerhetspolitikens främsta mål, är det svårförklarligt att så stort intresse ägnades åt den föregående frigörelse- och demokratiseringsprocessen i detta land. Ännu mera egendomligt syns det vara när så många av dessa som förordar icke-våld samtidigt uttalar sympati för de befrielseörelser som

pågår på många håll i världen. Ingen av dem har veterligen velat uppmana Nordvietnam och FNL att lägga ner vapnen, ehuru detta otvivelaktigt skulle kunna rädda en del liv.

Låt oss inte hårdra paralleller av detta slag mellan vårt land och länder som lever under förtryck eller dra för vittgående slutsatser; en konsekvens av det anförda finner jag dock logisk. De flesta i vårt land, även flertalet av dagens motståndare till svenskt militärt försvar, borde kunna vara överens om att situationer *kan* uppkomma då det är berättigat att vi griper till vapen för att värna oss mot inkräktare. Vi bör då vara förberedda så att vi rätt kan använda våra försvarsmedel.

Med att leva — i motsats till att bara överleva — vill jag förstå en bevarad möjlighet för varje medborgare att fritt utvecklas i enlighet med individuella förutsättningar och egen vilja. Jag vill också — och främst — sätta det villkoret att vi får fortsätta att leva i ett rättssamhälle utan fruktan för godtyckliga ingripanden mot den enskilde från myndigheters, arbetsgivares och andras sida. Jag finner det egendomligt att detta är en aspekt som alltför sällan kommer fram i de svar som lämnas på den ofta ställda frågan vad vi har att försvara!

Rättssäkerhet och individuell frihet kan många ha skäl att ännu anse som alltför beskurna. Mycket av den kritik som både från ungdomar och äldre nu riktas mot vår samhällsordning får väl anses berättigad. Men vi har en möjlig-

het som få andra nationer att ge uttryck åt vår kritik och vårt missnöje och att därmed verka för ett bättre sakernas tillstånd.

Försvar för vapenvägrare

På Sverigehuset i Stockholm som invigdes i juni finns en klottertavla; en mycket dyrbar sådan. Där har Siri Derckert ritat några revolutionssymboler. Uppenbarligen i ängslig omtanke om dem som kan ha svårt att tyda symbolspråket har hon med naiv tydlighet tecknat ordet VAPENVÄGRARE, en klar uppmunt-
ran, så får det tydas, åt dem som vägrar att bära vapen till försvar för vår demokrati.

Detta således på en med anlitande av skattemedel uppförd och utsmyckad byggnad. Våra möjligheter att med det fria ordets hjälp verka för förändringar i vårt samhällsskick är sannerligen betydande, vår tolerans mot oliktankande likaså. Är de i något annat land större? Detta får ses som någonting positivt. Men de som vill radera vårt försvar och som tror sig därmed kunna påskynda en övergång till ett bättre samhälle skall ha i minnet att det är deras rätt att verka för avrustning som vi försvarar. En av de många paradoxerna i dagens samhällsdebatt!

En alldeles speciell svårighet för dem som vill sprida kunskap om och skapa förståelse för vårt försvar skapas genom den motsättning — den skenbara motsättning — som råder mellan försvarets huvuduppgift att bevara fred och nöd-

vändigheten att i studieverksamhet och utbildningsarbete understundom förut-sätta att vi misslyckats med detta. För att bestämma vilken mängd av strids-krafter som behövs för att en angripare skall betrakta en viss operation som icke lönsam måste antagandet göras att "fienden landstigit" eller att han "gått över våra gränser". Samma förutsättningar måste gälla för utbildningen av våra värnpliktiga — vars förmåga att utnyttja våra försvarsmedel utgör grunden för den krigsavhållande effekten.

De scenarios som därvid tecknas omhändertas stundom av välvilliga (eller illvilliga) uttolkare, som i mer eller mindre bjärta färger utmålar krigets fasor. Det är lätt att utnyttja dessa bataljmålningar för att — med uteslutande av relevanta förhållanden om vilka skrämde läsare och lyssnare kan väntas vara okunniga — framställa vår försvarssituation som hopplös och det militära försvaret följaktligen som meningslöst.

En motsatt särdeles försåtlig tanke brukar inte sällan skymta i argumenteringen rörande behovet av försvar. Om detta är riktigt utformat och vår säkerhetspolitik adekvat blir krigsriskerna helt följdriktigt ringa. Men är faran obetydlig — detta är den i sammanhanget förvisso ologiska men inte ovanliga slutsat-

sen — då kan vi begränsa våra försvarsanstalter! Alltså: en *circulus vitiosus*.

Frågan om relationen mellan krigsrisk och försvarskostnader tilldrar sig självfallet ett betydande intresse och det förefaller att döma av en hel del debattinlägg under senare tid som om den skulle komma att stå i centrum för den kommande försvarsdebatten. Problemet skall emellertid här inte närmare beröras. Avsikten med denna artikel har ju bara varit att påvisa den bristande konsekvensen i en del aktuella debattinlägg.

Min egen åsikt är, att den debatt kring säkerhetspolitikens grundfrågor som under det senaste året kommit igång — mycket på grund av diskussionsinlägg från oppositionella kretsar — i väsentlig grad gagnat saken. Många som tidigare, kanske mest av tradition, omfattat försvarstanken har tvingats att i grunden tänka igenom problemen och att formulera sin ståndpunkt.

Det närmaste målet för den fortsatta debatten om vår säkerhet borde vara att skapa en gemensam grund för meningsutbytet mellan "försvarsvänner", tvivlare och opponenter. Mycket skulle vara vunnet om vi kunde enas om att fredsvilja och försvarsvilja är synonyma begrepp.